

ISSN (Print) 2616-678X
ISSN (Online) 2663-1288

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Серия **ФИЛОЛОГИЯ**
PHILOLOGY Series

№1(126)/2019

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2019

Astana, 2019

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	Ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	Ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Бахтикиреева Улданай	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	Ф.ғ.д. проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргүл	Ф.ғ.к., (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, ассоц. проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	Ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	Ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серікгүл	Ф.ғ.д. проф. (Қазақстан)
Султанов Казбек	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Тәжібаева Сәуле	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	Ф.ғ.к., доцент м.а. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковский Генрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қ.Сәтбаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген: Илияс Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.
Мерзімділігі: жылына 4 рет.
Тиражы: 35 дана
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 12/1, тел.: +7(7172)709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Dihan Kamzabekuly**
Doctor of philology, academician of NAS RK (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof (Russia)
Beisembayeva Zhanargul	Can. of philology, (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, assos. Prof (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sultanov Kazbek	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Sharip Amantay	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satbayev str., of. 408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: Ilyas Kurmangalyev

Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 35 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31413)

© **L.N. Gumilyov Eurasian National University**

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, академик НАН РК (Казахстан)

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Азербайджан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргуль	к.ф.н., (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, ассоц. проф. (Турция)
Каскабасов Сейит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Серикгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Султанов Казбек	д.ф.н., проф. (Россия)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., и.о. доцент (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. К.Сатбаева, 2, каб. 408

Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка: Ильяс Курмангалиев

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: +7(7172)709-500 (вн.31413)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Мазмұны

Фольклор және әдебиеттану

<i>Аймұхамбет Ж.Ә., Қараханқызы Ұ.</i> Мета­мәтін құрылымындағы мифтік символика	8
<i>Айтуғанова С.Ш., Дәулетова А.А.</i> Дала патшайымдары туралы аңыз бен ақиқат ...	16
<i>Аққұлы С.</i> Алаш мемлекеттік армиясының құрылуы хақында	24
<i>Доскеева Ш.А.</i> Ә.Нұршайықовтың эпистолярлық мұрасы	39
<i>Дәуітова Г.Р., Сұлтан Е., Мейрамбекова Л.К.</i> Көне эпостағы мифтік кейіпкерлер	46
<i>Еслям А.Б., Алтысбаев Қ.Қ.</i> З.Ахметов зерттеуіндегі Абайдың шығармашылық мұрасы	54
<i>Жүсіпов Н.Қ., Ибраева А.Т.</i> Бекмұрат Уақатов зерттеулеріндегі халық өлеңдерінің жанрлық жіктелуі	61
<i>Қасқабасов С.А.</i> Томирис – «Мәңгілік ел» идеясының символы	69
<i>Кемеңгер Қ.Р., Діл­дә Ж.Р.</i> М.Мырзахметұлы Бауыржан Момышұлы жайында	77
<i>Өскен Ә.М., Қамзабекұлы Д.</i> Алаштану: текстологиялық жауапкершілік туралы (Ә.Н. Бөкейханның «Жаңа мектеп» журналында жарияланған мақалалары)	84
<i>Садықова Р.Т.</i> Халел Ғаббасов: өмір мен өріс мектептері	94
<i>Химмат Сайед Әли әш-Шазли</i> Орыс әйелдерінің қайғылы тағдыры – орыс адамының дара тұлғасы (Е.Чижованың «Әйелдер уақыты» романы негізінде)	104

Лингвистика

<i>Әбдуәліұлы Б., Көшкінбай Д.</i> Қазақ лексикасындағы құқықтық ақпараттарды зерттеудің жалпы мәселелері	120
<i>Әубәкір С.С., Біжкенова А.Е.</i> Поэтикалық дискурстың ерекшеліктері	127
<i>Досжан Р.А.</i> Тарихи түбірлердің сөзжасамдық қабілеті	135
<i>Ақжигитова А., Елегенова М., Жанзакова А.</i> Қазақстанның лингвистикалық ландшафтындағы көптілділік белгілері (Астана қаласы негізінде)	142
<i>Сарсикеева Г.К., Байоразова Ж.К.</i> Абайдың 38-інші сөзін орыс және ағылшын тілдеріне аудару: салыстырмалы анализ	150
<i>Сейидова С.</i> Әзірбайжан, ағылшын және орыс тілдеріндегі «Жас» концептісі және оның идиоматикалық өкілдігі	157
<i>Сыздықова Г.О., Шолақова А.К.</i> «Ер Төстік» ертегісінің лингвосомиотикалық аспектісі	165

Тіл мен әдебиетті оқыту әдістемесі

<i>Баекеева А.Т., Тәжібаева С.Ж.</i> Тау-кен саласындағы халықаралық терминдерді аудару	173
<i>Ниязова А. Е., Мукатова М.Н.</i> Көптілді ортада шет тілінде сөйлеудің мультилингвалды әрекетін қалыптастыру	183
<i>Смағұлова А., Мұхаметқалиева Г., Балтабаева Г.</i> Сөздерді құрылымдық ұйымдас­тыру (ағылшын және қазақ тілдеріндегі «мұнай газы» термині)	191

Contents

Folklore and Literary Studies

<i>Aimukhambet Zh.A., Karakhankyzy U.</i> Mythical symbolism in the structure of metatext	8
<i>Aituganova S.Sh., Dauletova A.A.</i> The legend and truth about the steppe queens	16
<i>Akkuly S.</i> About the creation of the Alash state army	24
<i>Doskeyeva Sh.A.</i> A.Nurshaikhov's contribution to the epistolary genre	39
<i>Dautova G., Sultan Y., Meirambekova L.K.</i> Mythical characters in the archaic epos	46
<i>Yeslyam A.B., Alpysbayev K.K.</i> Abai's heritage in Z. Akhmetov's research	54
<i>Jysipov N.K., Ibrayeva A.T.</i> Genre classification of folk poems in Bekmurat Uakatov's researches	61
<i>Kaskabasov S.A.</i> Tomiris - Symbol of the Concept of «Мәңгілік ел»	69
<i>Kemenger K.R., Dilda Zh.R.</i> M. Myrzakhmetuly is about Baurzhan Momysuly	77
<i>Osken A.M., Kamzabekuly D.</i> Alash studies: on textual responsibility (Articles by A.N. Bokeykhan, published in «Zhana mektep») journal	84
<i>Sadykova R.T.</i> Khalel Gabbasov: School of life and development	94
<i>Himmat Sayed Ali ash-Shazli</i> The Tragic Fate of the Russian Women and the Symbol of the Russians Identity (According to the Novel by E. Chizhova «Time of Women»)	104

Linguistics

<i>Abdualiuly B., Koshkinbay D.S.</i> General problems of studying legal information in Kazakh lexicon	120
<i>Aubakir S.S., Bizhkenova A.Ye.</i> Features of Poetic Discourse	127
<i>Doszhan R.A.</i> Word-building ability of historical roots	135
<i>Akzhigitova A., Yelegenova M., Zhanzakova A.</i> Multilingual signs in the linguistic landscape of Kazakhstan (the case of Astana)	142
<i>Sarsikeyeva G.K., Baiorazova Zh.K.</i> Translation of Abays 38 th word info Russian and English: comparative analysis	150
<i>Seyidova S.</i> The concept of "Age" and its idiomatic representation in the Azerbaijani, English and Russian languages	157
<i>Syzdykova G.O., Sholakova A.K.</i> Linguosemiotic Aspect of Fairy Tales	165

Methods of teaching language and literature

<i>Bayekeyeva A.T., Tazhibayeva S.Zh.</i> Translating International Terms for Mining Industry	173
<i>Niyazova A. E., Mukatova M.N.</i> Formation of foreign language speech activity in a multilingual environment	183
<i>Smagulova A., Mukhametkaliyeva G., Baltabayeva G.</i> Structural organization of words («Oil gas» term in English and Kazakh)	191

Содержание

Фольклор и литературоведение

<i>Аймухамбет Ж.А., Караханкызы У.</i> Мифическая символика в структуре метатекста	8
<i>Айтуганова С.Ш., Даулетова А.А.</i> Легенда и правда о степных королевах	16
<i>Аккулы С.</i> О создании Алашской государственной армии	24
<i>Доскеева Ш.А.</i> Эпистолярное наследие А. Нуршаихова	39
<i>Даутова Г.Р., Султан Е., Мейрамбекова Л.К.</i> Мифические персонажи в архаическом эпосе	46
<i>Еслям А.Б., Алтысбаев К.К.</i> Творческое наследие Абая в исследованиях З.Ахметова	54
<i>Жусипов Н.К., Ибраева А.Т.</i> Жанровая классификация народных стихов в исследованиях Бекмурата Уакатова	61
<i>Каскабасов С.А.</i> Томирис – символ вечной идеи «Мәңгілік ел»	69
<i>Кеменгер К.Р., Дильда Ж.Р.</i> М. Мырзахметулы о Бауржане Момышулы	77
<i>Оскен А.М., Камзабекулы Д.</i> Алашоведение: о текстологической ответственности (Статьи А.Н.Бокейхана, опубликованные в журнале «Жана мектеп»)	84
<i>Садыкова Р.Т.</i> Халел Габбасов: Школа жизни и развития	94
<i>Химмат Сайед Али аш-Шазли</i> Трагическая судьба русских женщин – символ идентичности русского человека (по роману Е.Чижовой «Время женщин»)	104

Лингвистика

<i>Абдуалиулы Б., Кошкинбай Д.</i> Общие проблемы изучения правовой информации в казахской лексике	120
<i>Аубакир С.С., Бижекенова А.Е.</i> Особенности поэтического дискурса	127
<i>Досжан Р.А.</i> Словообразовательные важности исторических корней	135
<i>Акжигитова А., Елегенова М., Жанзакова А.</i> Многоязычные знаки в языковом ландшафте Казахстана (на примере Астаны)	142
<i>Сарсикеева Г.К., Байоразова Ж.К.</i> Перевод 38-го слова Абая на русский и английский языки: сравнительная анализ	150
<i>Сейидова С.</i> Концепт «Возраст» и его идиоматическое представление на азербайджанском, английском и русских языках	157
<i>Сыздыкова Г.О., Шолакова А.К.</i> Лингвосемиотический аспект волшебных сказок	165

Методика преподавания языка и литературы

<i>Баекеева А.Т., Тажибаева С.Ж.</i> Перевод интернациональных терминов горно-рудной промышленности	173
<i>Ниязова А.Е., Мукатова М.Н.</i> Формирование иноязычной речевой деятельности в мультилингвальной среде	183
<i>Смагулова А., Мухаметкалиева Г., Балтабаева Г.</i> Структурная организация слов (термин «нефтяной газ» в английском и казахском языках)	191

FTAMP 17.01.15

Ж.Ә. Аймұхамбет, Ұ. Қараханқызы

Л.Н. Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: 'a_zhanat@mail.ru@mail.ru, 'olikakarakhana@mail.ru)

Метамәтін құрылымындағы мифтік символика

Андатпа. Мақалада мифтің қазіргі зерттеулердегі тұжырымдары қарастырылып, оның символикалық табиғатына назар аударылады. Мифке берілген анықтамаларға талдау жасалады. Символдың миф құрылымындағы ролі туралы пайымдаулар жүйеленіп, оның тұспалды, ақпараттық қызметін метамәтінділік бағытта қарастырудың негіздері ұсынылады. Мифолог ғалымдардың символды таныту, түсіндіру мақсатындағы ой-пікірлері ұсынылған еңбектері назарға алынады. Мифтің ең негізгі атрибуты – символ екендігіне баса мән беріледі. Символиканы түсіндірудегі метамәтіннің маңыздылығы ескеріліп, осы бағытта талдау жасау қажеттігі дәлелденеді. Мәтінаралық байланыстар туралы тұжырымдардан туындаған метамәтіннің өзіндік ерекшелігі, қызметі көрсетіліп, сол негізе мифтерді көне және жаңа мәтін ретінде сабақтастыра қарастыру негіздері анықталады. Талдау нысанына көне мифтерден, фольклорлық туындылардан және көркем әдебиеттен нақты мысалдар алынады. Мифтік түсініктегі екі дүниенің арасын байланыстырушы су әлемі адам жанын тасымалдаушы кейіпкерлер қызметі қарастырылады.

Түйін сөздер: миф, символ, метамәтін, атрибут, бұ дүние, о дүние, Харон, жер асты патшалығы.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2019-126-1-8-15>

Кіріспе. Біз тақырыпқа келу үшін әуелі мифке қатысты ұғымымызды анықтап алайық. Мифтің қарапайым анықтамасы қиял немесе астарлы шындық екендігі жайлы түсініктер жүйесін қайталай берудің қажеті бола қоймас. Сонда да тақырыпқа тікелей қатысты жағынан барлау жасау қажет деп білеміз.

Мифтің бірнеше ғылым салалары тарапынан зерттеу нысанына алынғаны белгілі. Жалпы, гуманитарлық ғылымдар жүйесінде миф туралы пайымдаулар мен тұжырымдар өз алдына үлкен бір жүйені түзсе, филология, оның ішінде фольклортану мен әдебиеттануда түрлі әдіс-тәсілдер арқылы сан салалы зерттеулер жүргізіліп келеді.

Жалпы, миф дегеніміз не деген сұраққа берілер жауапты бірнеше топқа жіктеп көрсетуге болады. Бұл жерде мифтің зерттелуі туралы тұжырымдарды талдаған В.Найдыш жүйесін еске алу артық болмайды. Ол өз еңбегінде антикалық дәуірден романтизм дәуіріне дейінгі миф табиғатының философиялық тұрғыдағы трактовкаларын жүйелеп көрсетеді. Оның ішінде «миф – нағыз шындық», «миф дегеніміз – аллегория», «миф дегеніміз – символ», «миф дегеніміз – ежелгі поэзия», «миф – фольклор жанры», «миф – ежелгі философия», «миф – мәдениеттің қалыптасуындағы поэтикалық «метафизика», т.б. тұжырымдар трактовкасы көрсетілген [1, 10-11 б.].

«Нақтылай айтқанда, миф дегеніміз не?» деп сауал тастай отырып, М.Элиаде: «Он сегізінші ғасыр тілінде «нақты шынайылықтың» шеңберінен шығып кететіндердің барлығы: Адамның жаратылуы немесе көзге көрінбейтін адам, сондай-ақ зұлыстар әңгімелеген әлем тарихы, немесе Гесиодтың Теогониясы – осылардың бәрі «миф» делінді» дей келе: «біз, ақырында, мифтің көне қоғамның «қарадүрсін» сипаты сақталған мағынасын, яғни, мифтің қоғамдық өмір мен мәдениеттің ақиқат негізі болып табылатын адамзаттықтың «қабатын» сезініп, түсіне бастаймыз», - деп қорытады [2, 23 б.] . Дәл осы бағыттағы басты түйсінетініміз – ежелгі қоғамда мифтің киелі тарихты баяндайтын абсолютті ақиқат болып қабылданғандығы, яғни адамзаттан жоғары тұрған, Ұлы Уақыттың құзырынан орын алған ашылуларды танытатындығы. Миф, осылайша шынайы әрі киелі сипатты иелене отырып, типтік қалыпқа ауысады.

Мәселенің зерттелуі. Миф, әу баста дүниені, жаратылысты тану, түсіну және түсіндіру түрінде туындап, адамзат санасында орнықты. Тарихи сананың бір формасы, ежелгі дүниетаным ретінде танылды. Мифті біз адами жосықтың, тәлімнің түрі әрі өркениет элементі ретінде қарастырамыз. Яғни дәстүрлі мәдениетте мифтің орны қандай болса, сол қалпымен «адамзатпен бірге өмір сүруші» құбылыс ретінде танып-түсіну қажет. Жеке, дербес қабылдау деңгейінде миф толығымен жоқ болып кеткен жоқ, ол адамдардың қиялында, түс көруінде, алға ұмтылуында, талпынысында көрініп отырды. Көптеген психологиялық әдебиеттер әрбір жекелеген адамның бейсаналы және жартылай саналы әрекетіндегі мифтік «шөгінділерді» танып, аңғара білуге үйреткені мәлім. Қазір бізді көбірек қызықтыратыны – дәстүрлі мәдениет ойып тұрып орын алатын заманауи әлемдегі мифтің ролі. Басқаша айтар болсақ, миф психиканың тұңғыық тереңінде сақталып келеді. Миф, символ ретінде адам өмірінің маңызды және қарапайым үзіктерінде әрекет етуде, ол психикалық әлемде ешқашан жоғалған емес, бар болғаны өзінің «түрін» өзгертіп, қызметін «бүркемелеп», «перделеп» атқаруда. Мифолог ғалымдар еңбектеріндегі бұл тұжырымды біз, фольклор үлгілері және көркем әдебиет мысалдарында талдап көрсете аламыз.

Миф, энциклопедиялық анықтамаларға сүйенсек, көне грек тілінде «сөз» деген мағынаны береді. Бірақ, бұл бір ғана, тек бастапқы мағынасы, ол кейіннен ақиқатты танудың формуласына, көркем бейнелеулерге айналды. Мифті сөз деп қана түсіну барынша шартты. Бұдан әрі ол өзінің туу, қалыптасу, даму жолында бірнеше мағынаны иеленген бұл сөз ерекше ұғымға, тұтастай ойлау жүйесінің атауына, тарихи сананың анықтамасына айналды.

«Мифті анықтайтынының хабарламасының нысаны емес, айту тәсілі; мифте шартты шекара болғанымен, субстанциялық шекара жоқ. Яғни, біз бәрін миф дей аламыз ба? Иә, мен солай деп есептеймін, немесе біздің ғалам шексіз иланушы», – дейді мифтанушы, постструктуралист ғалым Р. Барт [3, 265 б.]

Миф туралы трактовкалардың ішінде оның символдық мәніне назар аударсақ, Э.Кассиер тұжырымдарына тоқталу керек.

«Тіл, миф, дін, өнер, ғылымның бұл бағыттағы мәнібасқаша. Олар табиғаттағы дайын заттардың ұқсас түрі яки көшірмесі болып табылмайды, бар болғаны біздің ақиқатқа жақындау жолымыздағы түрлі аялдамалар ғана. Біздің адамзат мәдениеті деп атағанымызмүмкін адамзаттық тәжірибенің нақтылануы – біздіңэмоция, сезім, қалауымыздың, әсерленуіміздің, біздіңинтуициямыз бен ойларымыздың және идеяларымыздың айқындалуышығар», -дейді ол [4, Б. 116-117]. Кассиердің пайымдауынша, адам баласы тек физикалық қана емес, символикалық универсумда өмір сүреді. Біз айтып отырған дін, миф, тіл, өнер – осы универсумның бөлшектері болмақ. Миф иллюзия емес, ол бейнелеу тәсілдері жүйесінің басқалармен тығыз байланыстағы толыққанды мүшесі. Рухани мәдениеттегі символикалық пішін ішінде мифке ерекше орын берілген. Мифтің ең қажетті әрі басты атрибуты – символ. Дәл осы миф арқылы символ жарыққа шығып, өзін танытты. Касси-

ер, сондай-ақ мифологиялық символдар адамның өзі туындатқан интеллектуалды, негізгі түсінік екенін ерекше атап көрсетеді. Символ құрылымына тән ерекшелік оның екі жақты сипатында: ол, әуелі сезімдік қабылдаумен тығыз байланысты және бір мезетте одан азат. Мысалы, кез келген мифтік бейнелеуде «сезімдік» пішінді иеленген рухани мазмұн шегіне жеткізіле танылады. Осының нәтижесінде символ шынайылық делдал ретінде пайдаланылатын танылмаған, жұмбақ бағытқа жол ашады.

Символға тән ерекшеліктің бірі – олар ешқашан нақты өз пішініне түспейді, ол арқылы негізгі астарлы, тұспалды нысандар сәулеленіп, интерпретациялау жүзеге асады. Мифологиялық символдар барынша нақты әрі шынайы болумен қатар, олардың мазмұны абстрактілі де болып келеді, ол өз табиғатында адам қиялының ирреальды идеяларының «өнімдерін» туындатады.

Мәселенің өзектілігі. Сонымен, мифтің символикалық табиғатына қайталай назар аударуымыздың себебі не деген сұрақ туындайды. Мифолог ғалымдар тарапынан айтылған тұжырымдар мен қалыптасқан теориялық анықтамаларға айналып соққанда біздің назар аударарымыз – метамәтін мәселесі. Миф пен метамәтін байланысын нысанға алғанда, ең әуелі символға тоқталудың мәні зор. Бұл бағыттағы мәселе осы символға тіреледі. Егер «Метамәтін призмасы арқылы мәтін категорияларының түзілімі, тізбегі анықталса» [5, 251 б.], әу баста тұспалды, астарлы сипатымен ұсынылатын «мифтік мәтіннің» түсініктемесі қажет болуы заңды. Сөйтіп, мифтік мәтіндер арасында «метамәтін» ұғымы туындайды. Метамәтін призмасынан метатіл, метапоэзия, металирика, метафора ұғымдарын бақыласак, бір ұғымды қабылдау яки түсіну-түсіндіру қызметінде ауыстыра, салыстыра, ишаралай ұсыну тәсілдерінің түрлерін байқаймыз. Р.Барт атап көрсеткендей, «Мифтің әрқашан да метатілге тәуелді» [3, 306 б.] екенін ескерсек, миф құрылымындағы «түпкі» және оны түсіндіретін «кейінгі» мәтіндерді метамәтінділік аспектісінде талдаған жөн.

Мифтік символиканы, яғни мифтің символдық мәнін талдап, түсіндіруде метамәтін ұғымы назарға алынады дедік. XX ғасырдың ортасында американдық әдебиеттанушы Фр.Джейм және француз философы Ж.Ф.Лиотар метамәтінге қатысты теориялық мәселелерді анықтауға тырысты. Р.Барт та өзінің «Әдебиет және метатіл» еңбегінде осы мәселені көтерді [6, Б. 131-132].

Метамәтінді «мәтін туралы мәтін» немесе «мәтіндегі мәтін» деген түсініктермен қарасақ, мифтегі символдарды интерпретациялайтын қызметін алдыңғы мәтінге түсініктеме беретін кейінгі мәтін деген тұжырыммен сабақтастырамыз.

Әдебиеттануда, метамәтін қаламгерді қоршаған және оның көркемдік тәсілі мен композициялық түзуі арқылы жүзеге асырылған ақпараттық-мәдени кеңістік ретінде, сондай-ақ бір әдеби бағытқа қатысты бірнеше немесе жекелеген автор тудырған мәтіндердің жиынтығы түрінде және ұғым қалыптастыратын тұтастай мәтін және оның жекелеген бөліктері ретінде де түсіндіріледі.

Метамәтіннің интермәтіннен айырмашылығы – егер интермәтін мәтін ішіндегі өзге мәтінге қатысты болса, яғни ұсынылып отырған мәтіннің өзге мәтіндермен байланысын қарастырса, метамәтінге тән ерекшелік – туындының өз-өзімен «тұйықталуы». Яғни бір яғни мәтіннің өзін түсіндіру үшін жүзеге асатын әрекет қорытындысы.

Мифтік мәтіндерге назар аударар болсақ, оның өзегінде жатқан идеяның жұмбақталып, құпия түрде, символдармен ұсынылғанын аңғарамыз. Грек мифологиясындағы Крон мен Зевс оқиғасы, Зевс пен Прометей шайқасы, Гераклдің ерліктері, «араздық алмасы», Елена сұлудың ұрлануы, Аид пен Персефона оқиғасы, Нарцисс қасіреті; Мысырдың «Пирамида мәтіндері», «Өлілер кітабы», «Саркофаг мәтіндері, үнді «Ригведальары», кельттер мен шумерліктердің танымдары – бұлардың қай-қайсысында да символдық астарлаулар орын алса, осы мотивтерді қамтыған кейінгі әңгімелеулерде тұспалдарды түсіндіруге бағытталған қызмет бар.

«Метамәтін – негізгі мәтіннің өзінің алдыңғы мәтінімен қарым-қатынас үдерісі. «Мета» сөзі «туралы» деген ұғымды білдірсе, сонда метамәтін – «мәтін туралы мәтін» болып шығады» [7, 248 б.], – деген зерттеуші пікіріне сүйене отырып, миф туралы ұғымды, ондағы «жасырын» тұспалды түсіндіретін мифтік баяндарды біз метамәтін ретінде қабылдағанымыз дұрыс болмақ. Сонымен бірге, кейінгі дәуір, қазіргі кезеңдегі көркем мәтіндер құрылымындағы мифтік моивтерді, яғни мәтіннің бір бөлшегін де метамәтін ретінде қарастырып, оларды шартты түрде «жаңа миф» сипатында қабылдаймыз.

Мәселенің талдамасы. Мифтік баянда ең әуелі бейберекет хаос айтылады. Шеті де, түбі де жоқ телегейдің ішінен тіршілік нүктесі пайда болады делінеді. Су стихиясы екі дүние (тірі мен өлі) шекарасы түрінде көрсетіледі. Екі дүниені байланыстырушы қызметі әуелгі баяндарда түрлі мотивтер арқылы тұспалданғаны белгілі. Атап айтар болсақ, адамның о дүниеге сапарында міндетті түрде су арқылы өту мотиві бар.

Ежелгі грек мифтеріндегі Харон қарт Аид патшалығының, яғни өлілер әлемінің қызметшісі. Оның міндеті – қайтыс болған адамдардың жанын Стикс өзені арқылы екінші жағалауға алып өту. Онда да белгілі рәсіммен о дүниеге жөнелтілген, денесі қабірге жерленген адамның жаны ғана арғы жағалауға өтеді. Қайық мінген Харон бұл қызметі үшін бір монета алады. Сондықтан да ежелгі гректіктер қайтыс болған адамның тілінің астына монета салатын болған. Этрустардың мифтік баяндарында екі дүние аралығындағы тасымалдаушы қызметін Турмас (кейіннен гректердегі құдайлар хабаршысы Гермес) атқарса, мысырлық мифтерде бұл міндет Анибусқа жүктелген. Классикалық грек мифі қайықшы-тасымалдаушы Харон бейнесін даралап шығарды. Бұл образ Вергилийдің поэмасынан да орын алған.

«Харон қарт («жарық», «өткір көзді» деген мағына береді) – классикалық мифологиядағы тасымалдаушылық қызметті атқаратын барынша танымал кейіпкер. Харон есімі әуелгіде эпикалық циклдағы «Миниаде» поэмасында айтылады. Харон жер асты өзені арқылы марқұм болғандардың жанын тасымалдайды және бұл қызметіне бір сөлкебай алады. Бұл сөлкебай жерлеу рәсімінде марқұмның тілінің астына салынады. Бұл ғұрып тек эллиндік дәуірде ғана емес, римдік кезеңде, сондай-ақ орта ғасырларда және қазіргі уақытта да сақталып келеді» [8] – міне, Харон туралы айтылған мәліметтер осыған саяды. Мифтік әңгімелеулерге қарасақ, Харонды бір жыл бойы шынжырда ұстап, өзін Ахерон өзені арқылы алып өтуді міндеттеген Геракл болатын. Жер асты патшалығының өкілі ретінде көрінетін Харон кейіннен ажал құбыжығы болып танылды. Гректер Харонды өзінің жемтігіне шйлігіп түсетін кара құс, кейде ауада марқұмдарды қуып жүрген салт атты түрінде бейнелейді. Ежелгі шумерліктерде өлілер дүниесіне апарушы Намтарру деп аталады. Ол өлілер патшалығының патшайымы Эрешкигальдің елшісі ретінде айтылады. Мұсылман, хриситан дүниесінде жан алушы періште Өзірейіл делінеді.

Мифтік баяндарда рухты тасымалдаушы, жан алушы бейнесіндегі кейіпкерлер молынан ұшырасады. Екі дүние, рухтың мәңгіліктігі туралы ежелгі таным мұндай мотивтердің және кейіпкерлердің пайда болуына негіз болды.

О дүние мен бұ дүниенің байланысында су стихиясы маңызды орын алады дедік. Екі дүние арасын жалғап жатқан тылсым сырлы су әлемі жоғарыда аталған кейіпкерлермен тығыз байланысты. Бұл кейіпкерлердің көліктері – қайық. Олар суда өз беттерінше емін-еркін жүзе де алады. Кейде олардың мінген көліктері жерге де, суға да арналған болып келеді.

Бұ дүниеден о дүниеге өту, осы сапарда маңызды қызмет атқаратын кейіпкерлер туралы мотивтер көркемдік танымда жаңғырып, «жаңа» мифтердің, анығырақ айтқанда, метамәтіннің туындауына әкелді. Біз бұл айтқанымызды мысалдар арқылы талдап көрсетейік.

Бір мысалымыз – Ш.Айтматовтың «Ақ кеме» повесіндегі баланың балыққа айналуы [9, Б. 34-36]. Өз қиялындағы ақ кемдегі әкесіне жету – баланың арманы. «Балыққа айналуға ынтызарлығы сонша, денесінің барлығы балықтан айнымаса екен деп арман етті.

Құйрығы, желбезегі, қабыршағы, қанаты – барлығы балықтан айнымай, тек қана қылқан мойны, қалқан құлағы, осы бір қауақ басы сол қалпында қалса екен дейді» [9, 35]. Ақ кемеге емес, о дүниеге бет алған бұл кейіпкердің ақтық сапарын жазушы балыққа айналып, суда жүзіп кетуімен ишаралайды.

О.Бөкейдің «Бәрі де майдан» повесіндегі еңбек армиясында жүрген кейіпкер Ақан түс көреді: «Түсіме алғаш рет Ақтайлық пен Бағдат кірді. Екеуі де атқа мініп, өткел бермей, шаңағынан асып-тасыған Бұқтырмадан өтіп барады. Осы кезде асау толқын айдаһардай ысқырып, екеуін бірдей бүктеп апарып, жалмап жұтып қояды. Жар жағасында қалған мен айғайлап сондарынан жүгіремін, дауыстап шақырамын. Жым-жырт. Екеуінен де мәңгілікке айрылғанымды жүрегім сезіп еді» [10, 85 б.]. Сондай-ақ жазушының «Жетім бота» повесіндегі Ақботаның қайтпас сапарға теңіз бетімен аттануы да мифтік танымның көркем жаңғыруы.

«Жетім бота жетелеген қыз, эне, су бетімен шашбауы сылдырап, үкісі желбіреп кетіп барады. Мәңгілік сапарға жаяу кетіп барады... Телегей теңіз болса өз қызының есен-сау оралғанына қуанған арда анадай шүкіршілік жасап толғана толқиды... жарықтық...» [10, 426 б.].

Су бетімен жаяу жүру мотиві мифтік баяндардан бастау алады. Повестегі өркениет заманымен рухы қабыспаған қыз баланың ықыласы өткен шаққа – бағзы заманға ерекше ауады. Ол үшін тазалық, қасиет, құндылық атаулы сол дәуірде. Өткен шақ – рухтар мекені түрінде бейнеленіп, оған бет алған қыз аралық шекара – теңіз бетімен жаяу сапарға шығады. Қаламгер өз кейіпкерінің тағдырын суреттеуде бағзы мифтік мотивті өз шығармасының құрылымына осылайша енгізген.

Рухтың өлмейтіндігі, қоршаған табиғатты тірі рух деп қабылдау мифологиялық ойлау жемісі болса, жазушы О.Бөкейкейіпкері Ақботаны теңіз бетіменаттандырып,оны ажалға емес, табиғатқа, түп бастауына қайта оралуы деген ойды ұғындырады. Жазушы суреттеуіндетолқып жатқан теңіз анаға ұқсайды. Әлемдік мифологияда, оның ішінде хтоникалық мифтерде *жер-аналық* бастау, яғни әйел түрінде бейнеленеді. Жазушы болса, теңізді де анаға ұқсатады. Өзінің қаламгерлік ұстанымын таныту үшін О.Бөкей Ақботаны «*қайтыс болды*» демейді, «*теңіз бетіндегі алтын жолмен жүріп кетті*» деп бейнелейді.

Ш.Айтматов пен О.Бөкей туындыларындағы мотивтерді метамәтінділік аспектісінде талдағанда, бұл мотивтердің түсіндірмесін көне мифтермен байланыстыра қарастырамыз.

Шейіттер патшалығы немесе сол жаққа апарар жол ретінде ұғынылатын су әлемі тылсым сипатымен, жұмбақ сырымен суреттеу нысанына алынады. Мифтік баяндағы осы таным көркем әдебиетте де жаңғырып, мәтін құрылымындағы «метамәтіндік компонентті» түзуге қызмет еткеніне басқа да мысалдар көп. Мысалға, М.Мақатаевтың мына өлең жолдарына назар аударайық:

Неменеге жетістің бала батыр?
Қариялар азайып бара жатыр.
Бірі мініп келместің кемесіне
Бірі күтіп, әнеки, жағада тұр...

«*Келместің кемесі*» – баяғы гректік Харон қарт мінген қайықтың поэтикалық бейнеленуі. Судың екінші әлеммен байланысы туралы түсініктерді біз «су аяғы құрдым», «суға кеткен тал қармайды» деген нақыл тіркестерден аңғарамыз. Сондай-ақ Қорқыт туралы әпсаналарда да бұл түсінік көрінеді. Ажалдан қашқан Қорқыттың Сырдарияның бетіне кілем жайып, күй тартып отыратындығы, ақырында оны қайрақ жыланның қапысын тауып, шағып алатыны баяндалады. Сөйтіп, Қорқыт ажал құшады. Бұл жерде су әлемі ғана емес, жер асты әлеміндегі тіршілік иесі – жылан да оқиғаға араласады. Екі дүние арасы, шекарасы деген пайымда назарға алынатыны – су, арнасы суға толы өзен, теңіз, мұхит болса, олардың тереңі тылсымға толы мекен ретінде түрлі желілерге әрқилы бейнелеулермен арқау болады. Су арқылы жететін арғы бет, яки арғы жағалау – екінші дүние, мәңгілік тұрақ ретінде пайымдалады. Оған мысал ретінде Е. Раушановтың мына бір өлең жолдарын келтірейік:

Содан бері, әйтеуір, бар бір өкпе,
Қолым жаям дәрменсіз мәңгі көкке.
Қабырғамды қайық қып жеткіздім мен
Жан анамның табытын арғы бетке...

Бұл өлеңде су әлемі жанама суреттеліп, «қабырғаны қайық қылу», «арғы бетке жеткізу» сияқты бейнелеулер арқылы аңғартылады.

«Суға кету» ұғымы осы мифтік таным негізінде қалыптасып, фольклор және әдебиет туындыларында түрлі тәсілдермен көрініс тапты. Көне дәуірлерден жеткен фольклорлық мұралардың бірі – Қозы-Көрпеш – Баян сұлу» жырында Сарыбайдың өлімін оның ханымына естірту үшін тазша бала:

... Түсімде бір тұңғиық суға кеттім, - деген тұспалмен жеткізеді.

Қорытынды. Рухты мәңгілік деп таныған байырғы түсініктесу әлемі бірыңғай ұнамсыз, үрейлі сипатта көріне бермейді. Ол – бар болғаны екі дүниені, екі әлемді байланыстырушы стихия. Қалай болғанда да, «тасымалдаушы» кейіпкерлерді сомдаған мифтік баяндардың астарында екі әлемнің байланысын, адам рухының мәңгіліктігін түсіндіріп, танытуға деген ұмтылыс жатқанын көреміз. Әлем халықтарының мифтерінен тұрақты орын алған бұл мотивтер түрлі сипатта, тың бояулармен, жаңа бейнелеулермен жаңғырып, мәтін құрылымынан маңызды орын алып келеді. Көркем әдебиеттегі мифологизм туралы зерттеулерде талдау нысанына алынған көне мифтен бастау алған мұндай желілерді жаңа мифтің туындауы бағытында қарастырып, «мәтіндегі мәтін», яки «мәтін туралы мәтін» деген анықтамамен ұғындырылатын метамәтінділік тұрғыда талдау жаңа тұжырымдарға бастайтыны анық. Мифтің символдық табиғатын танытуда бұл бағыттағы талдаулардың маңызы зор болмақ.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Найдыш В. Философия мифологии. XIX-начало XXI в. / В. Найдыш - Москва: Альфа-М, 2004. – 544 с.
- 2 Элиаде М. Мифы. Сновидения. Мистерии. / Пер. с англ. М. Элиаде – Москва: REFL-book, «Ваклер», 1996. - 288 с.
- 3 Барт Р. Мифологии. / Пер. с фр. С.Зенкина. - Москва: Академический проект, 2014. - 351 с.
- 4 Кассиер Э. Философия символических форм. Том 2. Мифологическое мышление. / Э. Кассиер - Москва-Санкт Петербург: Университетская книга, 2002. - 280 с.
- 5 Аймұхамбет Ж., Сәрекенова Қ. Мәтінаралық байланыс және метамәтіннің лингвистикалық- семиотикалық мәні / Ж. Аймұхамбет, Қ. Сәрекенова // Еуразия гуманитарлық институтының хабаршысы: Астана, 2017. - №4, - 249-252 б.
- 6 Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. / Р. Барт - Москва: Прогресс, 1994. - 616 с.
- 7 Байкова С.А. Метатекст / С.А. Байкова // Знание. Умение. Понимание. - Москва: Междисциплинарный журнал Московского гуманитарного университета, 2010. - №3, - 248-250 с.
- 8 Перевозчик душ. [Электронная ресурс] – URL: <http://www.enmerkar.com/myth/perevozchik-dush> (Дата обращения: 16.10.2018).
- 9 Айтматов Ш. Ақ кеме. Повестер. / Ш. Айтматов - Алматы: « Атамұра», 2005. - 368 б.
- 10 Бөкей О. Қар қызы. Хикаяттар. / О. Бөкей - Алматы: Раритет, 2008. - 280 б.

Ж.А. Аймухамбет, У. Караханкызы

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Мифическая символика в структуре метатекста

Аннотация. В статье рассматриваются концепции современных исследований мифа, уделяется внимание его символической природе. Проанализированы определения мифа. Систематизированы заключения о роли символов в структуре мифа, предлагаются основы рассмотрения его иносказательной, информационной функций в контексте метатекстуальности. Произведен анализ работ, в которых высказаны мнения ученых-мифологов, разъясняющих сущность символа. Особое значение в работе придается тезису о том, что символ – самый основной атрибут мифа. Доказывается важность метатекста в разъяснении символики, обосновывается необходимость ее анализа в этом направлении. Приведены выводы об особенностях и функциях метатекста, основанные на заключениях о межтекстовых связях, определены основы взаимосвязанного рассмотрения мифа в качестве древнего и нового текстов. Объектом анализа послужили конкретные образцы древних мифов, фольклорных произведений и художественной литературы. Царство воды, связывающее в мифическом представлении этот мир с миром потусторонним, рассматривается как персонаж, транспортирующий душу человека.

Ключевые слова: миф, символ, метатекст, атрибут, этот мир, иной мир, Харон, подземное царство.

Zh.A. Aimukhambet, U. Karakhankyzy

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Mythical symbolism in the structure of metatext

Abstract. The article discusses the concept of modern research myth. A particular attention is paid to its symbolic nature. The definition of myth is analyzed as well as conclusions on the role of symbols in the structure of myth are systematized. Thus the basics of considering its allegorical and informational function in the context of metatextuality are proposed in the article. There is analysis of works which contain the opinions of mythological scholars where they explain the essence of the symbol. Particular importance in the work is attached to the thesis that the symbol is the most basic attribute of the myth. The importance of the metatext in explaining the symbolism is proved and the need for its analysis in this direction is substantiated. Conclusions about the features and functions of the metatext based on conclusions about intertextual links are given by the author, foundations of the interconnected consideration of myth are defined as ancient and new texts. The object of the analysis was specific examples of ancient myths, folklore works and fiction. The reign of water, which, in its mythical representation, connects this world with another world, is considered as a character transporting the human soul.

Keywords: myth, symbol, metatext, attribute, this world, another world, Charon, underground reign

References

- 1 Naydysh V. *Filosofiya mifologii. XIX-nachalo XXI v.* [Philosophy of Mythology. XIX-the beginning of the XXI century]. (Alpha-M., Moscow, 2004, 544 p.). [in Russian]
- 2 Eliade M. *Mify. Snovideniya. Misterii* [Myths. Dreams. Mysteries] / *Perevod s angl. M. Eliade* [Trans. from English M. Eliade]. (REFL-book «Vakler», Moscow, 1996, 288 p.). [in Russian]
- 3 Bart R. *Mifologii* [Mythology]. / *Perevod s frantsuzskogo S.Zenkina* [Translated from French S.Zenkina]. (Academic Project, Moscow, 2014, 351 p.). [in Russian]

- 4 Kassiyer E. Filosofiya simvolicheskikh form. Tom 2. Mifologicheskoye myshleniye [Philosophy of symbolic forms. Volume 2. Mythological thinking]. (University Book, Moscow-St.Petersburg, 2002, 280 p.). [in Russian]
- 5 Aymuxambet J., Sarekenova Q. Mätinaralıq baylanıs jäne metamätinniñ lingvistikalıq-semiotikalıq mäni [Linguistic-semiotic meaning of inter-connection and meta text], Ewraziya gwmanitarlıq institütiniñ xabarşısı [Bulletin of the Eurasian Humanitarian Institute], (4), 249-252 (2017).
- 6 Bart R. Izbrannyye raboty: Semiotika. Poetika [Selected Works: Semiotics. Poetics]. (Progress, Moscow, 1994, 616 p.). [in Russian]
- 7 Baykova S.A. Metatekst [Metatext], Znaniye. Umeniye. Ponimaniye [Knowledge. Skill. Understanding], Interdisciplinary Journal of Moscow University for the Humanities, Moscow, (3), 248-250 (2010) [in Russian]
- 8 Perevozchik dush [Carrier shower]. [Electron. resource] Available at: <http://www.enmerkar.com/myth/perevozchik-dush> (Accessed: 10.16.2018). [in Russian]
- 9 Aytmatov Ş. Aq keme. Povester [White boat. Follower]. («Atamura», Almaty, 2005, 368 p.). [in Kazakh]
- 10 Bökey O. Qar qızı. Xıkayattar [Snowy girl. Stories]. (Raritet, Almaty, 2008, 280 p.). [in Kazakh]

Авторлар туралы мәлімет:

Аймұхамбет Ж.Ә. – филология ғылымдарының докторы, қазақ әдебиеті кафедрасының профессоры, Астана, Қазақстан.

Қараханқызы Ұ. - 2 курс магистранты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Aimukhambet Zh.A. - doctor of Philology, Professor of the Department of Kazakh Literature, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Karakhankyzy U. - 2nd year master student, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Филология ғылымдарының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиетті оқыту әдістемелерін және де ғылыми конференциялардың ең маңызды материалдарын, библиографиялық шолу мен сын пікірлерді көрсететін әдебиеттану және тілтану саласындағы мұқият тексеруден өткен түпнұсқа ғылыми жұмыстарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (*мекен-жайы: 010008, Қазақстан, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет*) қолжазбаның қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын тапсыру және **Word** форматындағы нұсқасын **vest_phil@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімдеуіне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):

- мақалалар үшін - 8 ден 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін.

5. Мақала мәтінінің пішіні:

- **Microsoft Word** (docx) форматындағы файлда;
- **Times New Roman** шрифінде;
- жақтау жолағы 2x2x2x2;
- 1,5 жоларалық интервалы;
- 14 кегл;
- мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
- Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
- **транслитерация** Library of Congress (LC) жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланы құру сұлбасы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар) туралы метамәліметтердің мазмұны (Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template қараңыз)

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында **қою әріппен** жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады) Автор(лар)дың **E-mail**-ы – жақша ішінде (*курсивпен*);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қоюмен)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі **жартылай қоюмен** белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қоюлуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелер/талқылау қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.].

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекенжайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журналдың басылым жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 тенге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 тенге).

Реквизиттері:

1) АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: KСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16

2) АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)

3) АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847

«Мақала үшін, автордың АТЫ-ЖӨНІ»

Provisions on articles submitted to the journal “Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Goal of the journal. Publication of carefully selected original scientific papers in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, language and literature teaching methods, most significant proceedings of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 408) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in **Word** format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,0;
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IASTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author's e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1.25 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprtenings, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT):

Реквизиты:

1) АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16

2) АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)

3) АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847

«For the publication, Name of the author»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева. Серия Филология»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающих актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значимые материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_phil@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. А также авторам необходимо представить **сопроводительное письмо**.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии, книги), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx);
- шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2;
- междустрочный интервал 1,0; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі/Образец оформления статьи/ Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (начертание курсивом)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, обзор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Requisites:

1) АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16	2) АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)
	3) АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев
Дизайн: Ілияс Рысбекұлы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
- 2019. - 1 (126). - Астана: ЕҰУ. 202-б.
Шартты б.т. - 18,0 Таралымы - 35 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Астана қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды